

Úloha I.1 ... auta

3 body; průměr 2,48; řešilo 179 studentů

Dvě auta vyjedou ve stejný čas ze stejného bodu rychlostmi $v_1 = 100 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1}$ a $v_2 = 60 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1}$. Je možné, aby se auta od sebe vzdalovala některými z následujících rychlostí? Pokud ano, příslušné situace načrtněte.

$$\begin{aligned} v_a &= 160 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1}, & v_b &= 40 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1}, \\ v_c &= 30 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1}, & v_d &= 90 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1} \end{aligned}$$

Ivo chtěl Dana srazit přesně definovanou rychlostí.

Úlohu lze zřejmě řešit metodou „kouknu a vidím“, kdy si hned všimneme, že nejmenší rychlosti (v_b) bude dosaženo při pohybu stejným směrem, největší rychlost (v_a) dostaneme při pohybu od sebe, hodnota v_d bude odpovídat „něčemu mezi tím“ a varianta v_c není možná. Ukážeme si však také, k čemu dospějeme, jestliže se pokusíme poctivě ověřit všechny „samozřejmé“ kroky řešení.

Situaci budeme popisovat pomocí vektorů. Polohu prvního auta v čase t označíme $\mathbf{r}_1(t)$, potom

$$\mathbf{r}_1(t) = \mathbf{v}_1 t.$$

Pro druhé auto platí obdobná rovnice. Vzájemnou rychlost aut spočítáme jako změnu velikosti jejich vzájemné vzdálenosti vydělenou časem, během kterého ke změně došlo. Po uplynutí času Δt bude platit

$$\mathbf{r}_1(t + \Delta t) = \mathbf{v}_1 \cdot (t + \Delta t) = \mathbf{r}_1(t) + \mathbf{v}_1 \Delta t.$$

Na toto místo je vhodné zařadit poznámku o použití značení. Závorky mohou mít dva významy – buď obsahují funkční argumenty (jako třeba u $\mathbf{r}_1(t + \Delta t)$), anebo vyjadřují násobení (například u $\mathbf{v}_1 \cdot (t + \Delta t)$). V tomto případě odlišujeme druhou variantu pro větší názornost tečkou. Zpravidla tomu tak nicméně není a mezi oběma variantami se rozlišuje pouze velikostí mezery, přičemž větší znamená násobení; konkrétním příkladem může být právě $\mathbf{v}_1(t + \Delta t)$ či $f(x)$ (srovnejte s $f(x)$). Naneštěstí většina autorů ignoruje i toto pravidlo, a význam závorek je tak často nutné odhadovat pouze z kontextu.

Vzájemná vzdálenost bodů, kterou označíme s , není nic jiného než velikost jejich rozdílu

$$s = |\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2|.$$

Pro hledanou vzájemnou rychlost dostáváme

$$\begin{aligned} v(t) &= \frac{s(t + \Delta t) - s(t)}{\Delta t} = \frac{|\mathbf{r}_1(t + \Delta t) - \mathbf{r}_2(t + \Delta t)| - |\mathbf{r}_1(t) - \mathbf{r}_2(t)|}{\Delta t} = \\ &= \frac{|(\mathbf{v}_1 - \mathbf{v}_2) \cdot (t + \Delta t)| - |(\mathbf{v}_1 - \mathbf{v}_2)t|}{\Delta t} = |(\mathbf{v}_1 - \mathbf{v}_2)|. \end{aligned}$$

Tímto možná až zbytečně složitým výpočtem jsme ukázali to, co jsme byli schopni vytušit už na samém začátku svých úvah, a sice že vzájemná rychlost automobilů je rovna rozdílu jejich rychlostí. Nyní už jen stačí najít všechny vyhovující hodnoty.

Označme úhel mezi vektory rychlostí jako φ . Potom pro trojúhelník se stranami v_1 , v_2 a v platí kosinová věta

$$v^2 = v_1^2 + v_2^2 - 2v_1v_2 \cos \varphi.$$

Kosinus φ nabývá všech hodnot mezi -1 a $+1$. Pro -1 vyjde $v = v_1 + v_2 = 160 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1} = v_a$, pro $+1$ dostaneme $v = v_1 - v_2 = 40 \text{ km}\cdot\text{h}^{-1} = v_b$. Rychlost v_c zřejmě leží mimo tento interval, protože jí není možné dosáhnout. Konečně rychlost v_d získáme při úhlu

$$\cos \varphi = \frac{v_1^2 + v_2^2 - v_d^2}{2v_1v_2} = \frac{11}{24},$$
$$\varphi \doteq 1,09 \doteq 63^\circ.$$

Jáchym Bárták
tuaki@fykos.cz

Fyzikální korespondenční seminář je organizován studenty MFF UK. Je zastřešen Oddělením propagace a mediální komunikace MFF UK a podporován Ústavem teoretické fyziky MFF UK, jeho zaměstnanci a Jednotou českých matematiků a fyziků.

Toto dílo je šířeno pod licencí Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.
Pro zobrazení kopie této licence navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.